

II.1. TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Jaume VERNET I LLOBET

Catedràtic de dret constitucional
de la Universitat Rovira i Virgili

Eva PONS I PARERA

Professora de dret constitucional
de la Universitat de Barcelona

El Tribunal Constitucional ens ofereix, en el període que comentem, dues importants sentències, a més d'altres que incideixen de forma tangencial en la qüestió juridicolingüística. El període objecte d'aquesta *Crònica* és de gener a juny de 1997, referit, com és costum, als suplementes del BOE, que recullen de forma separada la jurisprudència constitucional. Ens referirem primer a les dues sentències que hem destacat, per bé que seran comentades més extensament després de les que aporten aspectes menys rellevants des de la perspectiva lingüística, tot i que continuarem respectant el criteri cronològic que guia habitualment aquesta *Crònica*.

La primera sentència que té un gran interès és la STC 75/1997, de 21 d'abril de 1997, en la qual el Tribunal Constitucional resol un recurs d'empara interposat per la Universitat de València, en la qual aquesta defensava el seu dret fonamental a l'autonomia universitària (art. 27.10 de la CE), mitjançant el qual podia utilitzar, en els estatuts universitaris, l'expressió «acadèmicament català», per referir-se a la llengua catalana parlada al País

Valencià, que es denomina «valencià» a l'art. 7 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana. Es tracta de la primera sentència que reconeix aquest dret a les universitats valencianes, les quals s'han vist obligades pel Tribunal Suprem a no utilitzar l'expressió esmentada, ja que aquest ho ha impedit en diverses sentències extremadament formalistes i que han estat criticades per anteriors cròniques en aquesta mateixa REVISTA. El problema de fons, naturalment, és el de la unitat de la llengua catalana, que alguns discuteixen a partir del fet que l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana l'anomena «*lengua valenciana*», a diferència del que succeix als estatuts d'autonomia de Catalunya i de les illes Balears, on es fa referència a la llengua pròpia de les respectives comunitats com a «*llengua catalana*». El Tribunal reconeix que l'ús del terme «català» respon a la llibertat acadèmica de la universitat que usa una denominació acceptada científicament per la comunitat universitària i, a més, la utilització del mot «català» és la manera mitjançant la qual la universitat s'adapta al règim de doble oficialitat vigent a la comunitat autònoma. La Sentència no és, però, unànime, ja que el magistrat José Gabaldón López salva la seva opinió discrepant amb un vot particular que reitera les posicions dels altres tribunals que han resolt la qüestió altrament, basant-se, com hem recordat, en una interpretació gramatical de les normes estatutàries (estatut d'autonomia i estatuts de la universitat), la qual cosa no s'adiu amb altres argumentacions de caràcter històric, teleològic o de context que el Tribunal utilitza de forma més sovintejada per resoldre jurídicament problemes de gran contingut polític. Aquesta Sentència pot tenir ara un efecte dominó en les altres universitats valencianes, a les quals també s'ha impedit d'utilitzar la denominació de «catalana» per referir-se a la llengua pròpia del país. Ens felicitem de la resolució d'aquesta Sentència, quan encara persisteix la dificultat de dir les coses pel seu nom a determinades comunitats.

La segona sentència rellevant no mereix el mateix comentari de satisfacció, ja que desplega una argumentació que permet encara el monolingüisme oficial a determinades instàncies de l'Estat. Es tracta de la STC 87/1997, de 24 d'abril, en la qual el Tribunal resol un conflicte de competències plantejat per la Generalitat de Catalunya contra el Decret estatal que aprova el Reglament del Registre mercantil i que imposa el castellà com a idioma en el qual es faran els assentaments del precitat Registre. La doctrina del Tribunal no considera que del principi plurilingüístic de l'Estat, derivat dels art. 1 i 3 de la CE, tots els poders públics hagin d'orientar-se d'una determinada manera, segons la qual el respecte a l'esmentat principi determini que els diversos òrgans i institucions no funcionin de forma monolingüe. Igualment, el Tribunal no admet els arguments de la Generalitat

basats en el principi de doble oficialitat, ni en la distribució de competències entre l'Estat i la Comunitat Autònoma pel que fa a la normalització de la llengua catalana. L'opinió del Tribunal es basa en el fet que el marc constitucional i estatutari admet diferents opcions, entre les quals hi ha l'establerta pel precepte discutit que propugna l'unilingüisme, cosa que treu eficàcia als principis de plurilingüisme, de doble oficialitat i de normalització que orienten en un sentit distint de l'aplicat pel Govern central, ara avalat pel Tribunal. Tanmateix, al llarg de la Sentència, el Tribunal Constitucional remarca que correspon a l'Estat l'assumpció dels costos derivats de la traducció al castellà dels documents inscriptibles redactats en una altra llengua oficial, cosa que malgrat la posició jurisprudencial de principi cal valorar molt positivament, perquè significa el reconeixement d'una obligació no acomplerta. És a dir, si l'Estat (les institucions i els organismes centrals) no opta clarament pel plurilingüisme en el seu funcionament, sí que ha de responsabilitzar-se, en canvi, de les conseqüències de la seva ignorància, la qual cosa significa que és l'Estat qui ha de córrer amb les despeses de les traduccions. Costos que tot sovint l'Estat central desvia cap a les institucions autonòmiques i locals i als ciutadans de comunitats autònomes amb règim de doble oficialitat. És bo saber que és l'Estat central qui encara no actua totalment de conformitat amb els criteris constitucionals, i, per això, és ell qui ha de carregar amb les despeses que ocasiona la seva actitud incompatible amb l'exercici de drets constitucionals com el d'opció lingüística dels ciutadans o dels particulars. No és la millor solució, però orienta l'activitat dels poders públics cap a un millor reconeixement de la realitat plurilingüe, ja que els fa responsables de la manca d'actuació en aquesta direcció.

Finalment, en les altres sentències comentades la qüestió lingüística té un to menor, perquè no és el primer motiu de la decisió jurisprudencial. Moltes vegades hem assenyalat el caràcter transversal del tema lingüístic. És difícil no trobar en la realitat social una connexió amb l'element idiomàtic que sorgeix en tota comunicació o relació. Això fa que la qüestió lingüística aparegui en multitud de conflictes, bé d'una forma principal, bé d'una forma complementària. I que, en aquests darrers casos, els pretesos problemes juridicolingüístics serveixen per allargar el procés, i es produeix una utilització abusiva del dret amb la finalitat de dilatar el temps de resolució del conflicte o d'introduir-hi elements de discussió que no fan més que enterbolir la resolució del cas concret que es jutja. Probablement, les tres sentències, a les quals ens referirem tot seguit i que comentarem més àmpliament en la *Crònica*, figuren entre les resolucions en les quals la qüestió lingüística és un problema incidental o un problema forçat. La primera

és la stc 192/1996, en la qual un pres presenta un recurs d'empara, en virtut de la defensa del dret fonamental a la tutela judicial, perquè li fou denegada la seva pretensió de traduir les paraules que pronuncià en gallec, considerades ofensives pel funcionari de presons al qual anaven destinades. En la segona sentència, la stc 61/1997, sobre la Llei del sòl, no es parla estrictament de la qüestió lingüística, però en el vot particular del magistrat Manuel Jiménez de Parga s'hi fa esment en indicar les greus conseqüències que es poden extreure, en aquest àmbit, del canvi jurisprudencial sostingut per la doctrina majoritària en relació amb l'art. 149.1.1 de la CE. Finalment, la stc 71/1997 resol un conflicte de competències sorgit en relació amb unes ordres del Ministeri de Cultura sobre ajuts al sector del llibre, en la qual no s'aborden directament aspectes lingüístics, però que hi estan relacionats per poc que considerem la llengua com una expressió de la cultura i que afirmem el caràcter plural de la cultura produïda a l'Estat espanyol.

Sentència del Tribunal Constitucional 192/1996, de 20 de novembre de 1996, sala 1a. Ponent: Enrique Ruiz Vadiello.

Les al·lusions jurisprudencials al tema lingüístic poden aparèixer en relació amb supòsits d'allò més variats. Aquesta Sentència n'és una bona mostra. Dictada en el recurs d'empara plantejat per un pres del centre penitenciari de Pereiro de Aguiar (Ourense), en el qual s'adduïa la vulneració del dret a la defensa i a utilitzar els mitjans de prova pertinents per a la defensa (art. 24.2 CE), els fets que l'origen poden resumir-se així: la Direcció del centre va condemnar el reclus per una falta greu causada pel seu comportament irrespectuós amb el funcionari de presons que, en demanar al company de cel·la del penat si la instància per restar a la cel·la era la que es trobava sobre la taula, obtingué com a resposta del primer «*Si dalla e que a meta nos guevos*». El pres va proposar entre d'altres proves de descàrrec la traducció literal del gallec al castellà de la frase que se li atribuïa, petició que fou denegada per la Direcció del centre penitenciari.

L'advocat de l'Estat i el Ministeri Fiscal alleguen, en el procés constitucional, que la prova sol·licitada resultava innecessària, atès que la frase pronunciada presenta una significació tan òbvia, per la similitud amb el castellà, que qualsevol persona és capaç de traduir-la. Encara que sigui respecte d'una expressió tan concreta, cal apreciar el canvi d'actitud del representant estatal, que habitualment declara no comprendre les altres llengües oficials a l'Estat. Un pas més, esperable d'acord amb el principi

d'oficialitat de les llengües pròpies de certes comunitats autònomes, fóra que el representant de l'Estat assumís sense embuts l'obligació de comprendre personalment les esmentades llengües quan l'acte es produeixi en una d'aquestes comunitats autònomes amb règim de doble oficialitat, la qual cosa tindria com a conseqüència que el dret d'opció lingüística dels ciutadans no dependria de la bonhomia o bona voluntat del funcionari. Finalment, però, la Sentència no es pronuncia sobre aquests punts, atès que es considera suficient constatar la vulneració del dret a l'assistència lletrada per atorgar l'empara al demandant.

Sentència del Tribunal Constitucional 61/1997, de 20 de març de 1997, Ple. Ponents: Enrique Ruiz Vadillo i Pablo García Manzano. Vot particular del magistrat Manuel Jiménez de Parga.

En la Sentència que resol els recursos d'inconstitucionalitat plantejats per diverses comunitats autònomes —entre les quals consta Catalunya— contra la Llei 8/1990, sobre reforma del règim urbanístic i valoracions del sòl, i el Reial decret legislatiu 1/1992, de 26 de juny, pel qual s'aprova el text refós de la Llei sobre règim del sòl i ordenació urbana, hem localitzat una referència d'interès per a la nostra *Crònica* dins el vot particular subscrit pel magistrat Manuel Jiménez de Parga. Aquesta s'emmarca en una reformulació de l'abast funcional de l'art. 149.1.1 CE («regulació de les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat de tots els espanyols en l'exercici dels drets i en el compliment dels deures constitucionals»), que la Sentència configura com un títol atributiu de competències al legislador central sobre àmbits de competència exclusiva de les comunitats autònomes, en aquest cas l'urbanisme, a partir de la distinció entre aquest sector material i la regulació de l'Estatut de la propietat urbana. L'anàlisi crítica del vot particular transcendeix aquesta problemàtica concreta i introdueix una reflexió més general sobre el sentit d'un dels preceptes constitucionals de més difícil interpretació:

«El art. 149.1.1.ª no es título que postula —como ha llegado a sostenerse— una suerte de común denominador garantizador de las condiciones básicas de los derechos y deberes que se resuelve en primer término y ante todo, en una cierta homogeneidad, en lo que hace al contenido básico, de las posiciones jurídico-constitucionales en sentido técnico-jurídico (derechos constitucionales stricto sensu), ni es una regla de reparto de competencias en cuanto a la regulación de los derechos y deberes constitucionales. Pero tampoco es

un título que habilita al Estado para legislar sobre el contenido "primario y básico" del derecho de propiedad como si de un legislador básico se tratase. No es posible interpretar el precepto de tal manera que se construya otro distinto. Además, sentado este precedente respecto del derecho de propiedad, se plantea el interrogante de por qué el Estado se convierte en legislador básico sólo respecto de este derecho y no sobre los demás derechos constitucionales stricto sensu. Ciertamente, admitida la "excepción" y no justificada por qué es una excepción, no existe obstáculo alguno para que el art. 149.1.1. CE se transforme en una suerte de regla competencial de reparto en la regulación de los derechos y deberes constitucionales. Esta interpretación puede conducir a un vaciamiento del sistema de distribución de competencias llevada a cabo por la Constitución. ¿Acaso con este criterio el Estado no ganaría una posición competencial desde la que podría incidir (con la intensidad que la Sentencia admite) sobre cualquier ámbito o materia de la competencia de las Comunidades Autónomas en las que estuviera presente un derecho o deber constitucional?

»A mi juicio, la Constitución dice que el Estado puede regular las condiciones básicas que garanticen la igualdad de los españoles en el ejercicio de los derechos y en el cumplimiento de los deberes. Nada afirma respecto de que pueda regular el contenido básico o primario de estos mismos derechos y deberes constitucionales. Más bien parece referirse a las condiciones ad extra del derecho, no a su contenido (lo que podríamos denominar como sus condiciones ad intra)» [punt 2, lletra A, del vot particular].

Per refermar aquesta conceptualització se citen diversos pronunciaments jurisprudencials que han limitat l'abast de l'art. 149.1.1 CE (així, les src 152/1988 i 87/1985). Centra el nostre interès la src 82/1986, on l'interpret constitucional va fonamentar en el referit precepte la competència de l'Estat per regular les garanties bàsiques de la igualtat de l'ús del castellà com a llengua oficial davant tots els poders públics, i del compliment del deure de coneixement del castellà (art. 3.1 CE); si bé, afegia, «no cabe entender que este título competencial habilite al Estado para regular, con carácter general, siquiera en sus aspectos básicos, la cooficialidad de las lenguas españolas distintas del castellano y su consiguiente utilización por los poderes públicos o el derecho al uso de las otras lenguas españolas oficiales por los particulares», la qual cosa «equivaldría a vaciar de contenido las competencias lingüísticas asumidas por las Comunidades Autónomas según sus Estatutos de acuerdo con lo dispuesto en el art. 3.2 de la Constitución».

D'acord amb l'anterior jurisprudència, el magistrat proposa una interpretació del títol estatal a la llum de l'art. 139 CE, que imposa la igualtat de

drets i obligacions dels espanyols i la lliure circulació de les persones i béns en tot el territori de l'Estat:

«En relación con este artículo el art. 149.1.1.ª CE habilita al Estado con una competencia para que regule las condiciones o circunstancias básicas o necesarias que aseguren la materialización de estos resultados, en definitiva, garantizar la efectiva realización, en su dimensión territorial, del principio-derecho a la igualdad del art. 14 CE. En ningún caso, esta competencia tiene por qué traducirse en la habilitación de una competencia para regular el contenido del derecho, sino sólo las circunstancias indispensables para que se dé la igualdad de todos los españoles en el ejercicio de los derechos constitucionales.»

A banda de la importància del recordatori inclòs en el vot particular, cal valorar l'intent de precisar l'abast d'un precepte utilitzat sovint per l'Estat com a títol legitimador de regulacions lingüístiques uniformitzadores. Conceptuat com un límit de la competència autonòmica derivada de l'art. 3.2, i rebutjada la seva eficàcia habilitadora d'una regulació estatal dels aspectes bàsics del règim de les llengües oficials, l'art. 149.1.1 CE permet que les comunitats autònomes legislin sobre els drets lingüístics en funció d'opcions polítiques pròpies i d'acord amb el context social de cada moment. En la mesura que les condicions bàsiques de igualtat no comporten un tractament uniforme dels drets i deures dels ciutadans en tot el territori de l'Estat (src 150/1990), cal admetre que aquesta legislació comporti drets i deures diferents en cada territori autonòmic, variant la posició jurídic-subjetiva del ciutadà d'una comunitat a una altra.

Sentència del Tribunal Constitucional 71/1997, de 10 d'abril de 1997, Ple. Ponent: Manuel Jiménez de Parga.

El Tribunal Constitucional es pronuncia sobre els conflictes de competència acumulats promoguts pel Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya en relació amb determinats preceptes inclosos en dues ordres del Ministeri de Cultura, sobre ajuts al sector del llibre. Tot i que la controvèrsia competencial no afecta directament els aspectes lingüístics, considerem d'interès deixar constància d'aquesta Sentència, tant pel contingut de les normes qüestionades com pels aspectes constitucionals tractats.

Mitjançant l'Ordre de 16 de març de 1990 es creaven tres tipus d'ajuts, distingibles pel seu objecte o destinació: l'edició d'obres d'autors espanyols que representin una aportació de qualitat a l'«acervo cultural español»; la

traducció d'obres literàries entre les diferents llengües oficials a l'Estat; i, en darrer terme, la gestió dels sectors de distribució i comercialització del llibre. L'Ordre de 30 de juliol de 1990, que completa l'anterior, regulava un conjunt d'avantatges financers dirigits a afavorir la inversió en el sector (reducció del tipus d'interès aplicable als préstecs per a l'adquisició d'actius fixos materials i immaterials i inversions en projectes editorials). El dictat d'ambdues normes s'emparava en els articles 44.1 CE (promoció i tutela pels poders públics de l'accés de tots a la cultura) i en l'art. 149.1.1 CE (com a garantia de la igualtat dels ciutadans en l'exercici del dret a la cultura).

La controvèrsia competencial suscitada per la Generalitat afecta exclusivament el darrer tipus d'ajuts de l'Ordre de 16 de març de 1990 i el sistema de gestió dels ajuts previstos a la segona. La Comunitat Autònoma i el Govern de l'Estat discrepen sobre la matèria competencial afectada per les normes reglamentàries: la primera entén que, per l'objecte i finalitat dels ajuts —millora de la gestió dels sectors de distribució i comercialització del llibre— aquests no poden trobar cobertura en els articles 44.1 i 149.1.1 CE ni en les atribucions subsidiàries de l'Estat en el terreny de la cultura (art. 149.2 CE), sinó que s'inscriuen en la matèria de comerç interior (art. 12.1.5 BAC); diversament, el representant de l'Estat argüeix com a títol competencial prevalent el foment de la cultura (art. 149.2 CE), en la mesura que els ajuts econòmics qüestionats presenten un caràcter instrumental al servei del fi cultural de millorar la situació del sector del llibre i de fomentar l'accés a la cultura escrita per part de tots els ciutadans (art. 149.1.1 CE).

El Tribunal Constitucional corrobora bàsicament la interpretació de l'art. 149.2 CE sostinguda pel representant de l'Estat, que li permetria dur a terme una activitat genèrica de foment i suport de les diverses manifestacions culturals, com ho és el llibre. La concurrència competencial de l'Estat i les comunitats autònomes en matèria cultural —sens perjudici de l'atribució exclusiva al primer de la preservació del patrimoni cultural comú i dels aspectes que requereixin un tractament general (STC 49/1984, 157/1985, 107/1987 i 17/1991)— s'ha reconegut en diverses sentències que admeten una intervenció estatal a través de mesures fiscals en l'àmbit de la cinematografia (STC 49/1984, 153/1985, 157/1985) o bé en relació amb la celebració d'efemèrides (STC 84/1983). Tanmateix, recollint la darrera doctrina sobre el tema (STC 109/1996), s'indica que aquesta actuació genèrica de foment no pot incloure activitats normatives o de gestió duplicades respecte de les que corresponen a les comunitats autònomes amb competències en el mateix àmbit. Els límits de la intervenció estatal es desprenen de la doctrina general sobre l'activitat de foment, d'acord amb la qual *«el Estado puede regular la concesión de ayudas y subvenciones al sector*

del libro para fomentar la difusión de la cultura escrita común a todos los pueblos que lo conforman, pero no puede reservarse competencias de gestión salvo en los casos excepcionales que justifican su gestión centralizada, lo que habrá de parecer razonablemente justificado y deducirse sin esfuerzo de la naturaleza de la medida de fomento de que se trate» (FJ 4).

En conseqüència, l'alt Tribunal declara constitucionals els preceptes que preveuen l'establiment i els tipus d'ajuts, la quantia màxima i el seu objecte i finalitat, com també els requisits de les empreses sol·licitants i els criteris essencials per obtenir-los. En canvi, assenyala que *«la mayor difusión posible de los datos bibliográficos cuya gestión realiza el Ministerio de Cultura y el cumplimiento de la finalidad propia de Agencia Española del ISBN, en definitiva, la difusión de la oferta cultural editada y su mejor conocimiento por el ciudadano»* (FJ 5) no justifica la centralització de la gestió d'aquests fons en l'Administració estatal i, consegüentment, declara que excedeixen l'àmbit de les competències de l'Estat els preceptes que creen una Comissió d'Assessorament i Avaluació, regulen la documentació complementària que cal annexar a les sol·licituds, el lloc de presentació d'aquestes, l'obligació de les comunitats autònomes de remetre al Centro del Libro y de la Lectura les sol·licituds rebudes, com també els que atribueixen als serveis del Ministeri de Cultura la tramitació i resolució de les sol·licituds i el control de la destinació dels ajuts concedits.

Sentència del Tribunal Constitucional 75/1997, de 21 d'abril de 1997. Sala segona. Ponent: Rafael de Mendizábal Allende. Vot particular del magistrat José Gabaldón López.

El Tribunal Constitucional resol el recurs d'empara formulat per la Universitat de València, en defensa del seu dret fonamental a l'autonomia, contra les sentències judicials que li impedièn utilitzar la denominació idiomàtica «acadèmicament català» en els estatuts i altres disposicions universitàries. L'interpretació constitucional sanciona la legitimitat de l'expressió emprada per definir la llengua pròpia de la Universitat i assenyala que no és incompatible amb la denominació «valencià» recollida per l'art. 7 de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana.

L'actual pronunciament suposa una etapa decisiva en el llarg *iter* processal que comença amb el recurs contenciós administratiu interposat per l'Asociación Cultural y Representativa Alternativa Universitaria contra l'Acord de 20 de juliol de 1986 de la Junta de Govern de la Universitat que, amb la finalitat de facilitar el seguiment de les classes impartides en català

als alumnes castellanoparlants dels primers cursos, preveia l'organització de cursos de «català». Els tribunals varen declarar nuls de ple dret l'apartat de l'Acord que incloïa aquesta menció, juntament amb l'incís final de l'art. 7.2 dels Estatuts de la Universitat, que acull el mateix terme, perquè contradeïen l'Estatut d'autonomia (art. 7) i la Llei de les Corts Valencianes de 23 de novembre de 1983, sobre ús i ensenyament del valencià (art. 2.5, 7.1 i 7.2). La Sentència de l'Audiència Territorial de València, de 19 de maig de 1989, i la dictada pel Tribunal Suprem el 20 de novembre de 1992, ara impugnades, proclamaven «*de uso obligado la denominación legal y oficial de la lengua e idioma valenciano en el ámbito de la Universidad de Valencia*».

En el comentari de l'anterior pronunciament del Tribunal Suprem ja vàrem destacar els principals paranyes de l'argumentació de la Sentència (vegeu el núm. 20, pàg. 222-231, de la REVISTA DE LLENGUA I DRET). Cal dir, des de la modesta posició dels cronistes, que l'actual pronunciament del Tribunal Constitucional ratifica la posició que manteníem en aquell comentari, amb certes diferències atribuïbles a l'objecte específic del recurs d'empara constitucional —limitat als drets fonamentals recollits en la secció primera del capítol segon del títol primer de la Constitució.

En el procés constitucional varen comparèixer, a més de la Universitat recurrent, el Ministeri Fiscal i l'Asociación Cultural y Representativa Alternativa Universitaria. La primera imputava a ambdues resolucions judicials la vulneració de la seva autonomia en considerar que les disposicions qüestionades no contradiuen la Llei orgànica 11/1983, de reforma universitària (LRU), que reconeix l'autonomia científica de la universitat —compreensiva de la llibertat d'optar per una denominació lingüística acceptada científicament—, ni tampoc existeix una confrontació directa amb l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana, que no prohibeix parlar d'altres denominacions en el pla científic. El Ministeri Fiscal va pronunciar-se en favor de la concessió de l'empara, adduint en aquest sentit la interpretació del dret a l'autonomia sostinguda per la jurisprudència constitucional. Per contra, l'associació promotora del conflicte va negar l'afectació de l'autonomia de la institució universitària amb arguments emprats pels tribunals ordinaris, com els principis de jerarquia i de seguretat jurídica, en virtut dels quals la universitat no estaria autoritzada per eludir «*el cumplimiento de un mandato popular elevado a la categoría jurídica por el acuerdo unánime del pueblo valenciano*».

L'argumentació del Tribunal Constitucional per rebutjar la *ratio decidendi* de les sentències impugnades — això és, que la denominació «llengua valenciana» emprada per l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Va-

lenciana té un caràcter excoient i n'impedeix qualsevol altra— es basa en els criteris interpretatius elaborats per la jurisprudència sobre l'art. 27.10 CE. Així, dins la Sentència es distingeixen dues parts: a la primera es reitera la conceptualització del dret fonamental d'autonomia universitària basada en la llibertat acadèmica (FJ 2) i, en el marc d'aquella, es precisa la naturalesa dels estatuts universitaris, com a expressió normativa de l'autonomia (FJ 3); en una segona part s'aborda la qüestió discutida des de la doble perspectiva del contingut de l'autonomia i de l'abast dels controls que es projecten sobre aquesta (FJ 4).

D'acord amb la doctrina constitucional —recollida, entre d'altres, en les stc 26/1987, 106/1990, 187/1991 i 179/1996— el fonament de l'autonomia universitària radica en la llibertat acadèmica o de ciència, configurant-se com la dimensió institucional d'aquesta llibertat, que completa la seva dimensió individual constituïda per la llibertat de càtedra (art. 20.1.c CE). Com a dret de configuració legal, el contingut de l'autonomia ha estat desplegat per la LRU, norma que atribueix a les universitats les potestats necessàries per garantir la llibertat acadèmica; la primera de les quals és la d'elaborar els seus estatuts i altres normes de funcionament intern [art. 3.2.a LRU].

Tot seguit la Sentència recorda que els estatuts universitaris, si bé tenen en la LRU la seva norma habilitant, no poden equiparar-se als reglaments executius que despleguen estrictament una llei prèvia, sinó que aquesta constitueix únicament un marc o límit negatiu dins del qual es desplega la llibertat autoconfiguradora de les universitats. En conseqüència, com ja destacà la stc 55/1989, els preceptes estatutaris només poden considerar-se il·legals si contradiuen frontalment les normes que delimiten l'autonomia universitària, mentre que si admeten una interpretació conforme a la legalitat caldrà salvar-ne la validesa. A més, l'interpretació constitucional fa referència a un principi de presumpció de validesa dels estatuts, una vegada que el text proposat pel Claustre universitari ha rebut l'aprovació de l'executiu autonòmic, que realitza el control previ de legalitat (art. 12 de la LRU).

La línia discursiva de la Sentència s'endinsa, en el fonament jurídic quart, en l'anàlisi del nucli substantiu del problema: la possibilitat de fonamentar en l'autonomia universitària la introducció d'una denominació de la llengua pròpia diversa de la recollida per les normes que fixen el règim lingüístic de la comunitat autònoma. El punt de partida és la redacció de l'art. 7 dels estatuts de la Universitat de València, que després d'enumerar, en el seu apartat primer, els àmbits que conformen l'autonomia «docent, investigadora, administrativa i financera» de la institució, determina, a l'apartat segon: «Com institució pública, la llengua pròpia de la Universitat de Valèn-

cia és la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana. Als efectes dels presents Estatuts, s'admeten com a denominacions seves tant l'acadèmica, llengua catalana, com la recollida en l'Estatut d'Autonomia valencià».

Per comprendre el sentit de l'equiparació establerta entre el «valencià» i el «català», l'interpret constitucional valora com una dada determinant el contingut del Reial decret 1988/1984, de 26 de setembre, del Ministeri d'Educació i Ciència, que en ocasió de la regulació dels concursos d'accés als cossos docents universitaris consagra la mateixa expressió. Efectivament, aquesta norma defineix les àrees de coneixement com «aquells camps del saber caracteritzats per l'homogeneïtat del seu objecte de coneixement, una tradició històrica comuna i l'existència de comunitats d'investigadors nacionals i internacionals», i en la disposició transitòria primera s'estableix un catàleg on figura individualitzada l'àrea de «filologia catalana» al costat d'altres com l'alemanya, l'espanyola, la francesa, la grega, l'anglesa, la llatina, la romànica, la basca, la gallega i la portuguesa. La conseqüència destacada per la sentència és que *«se consagra así una denominación del área que desde entonces sería la aplicable a las distintas plazas existentes en Facultades y Escuelas Universitarias pese a que otrora se llamaran "lengua catalana", "lengua y literatura catalanas", "lingüística valenciana" y "lengua y cultura valencianas"»*. En la nostra opinió, no creiem que l'esmentat Reial decret sigui una dada destacada per resoldre el recurs d'empara, ja que el que es digui en una norma reglamentària no hauria de tenir un especial ressò en la jurisprudència constitucional. En tot cas, aquestes normes de rang infralegal són les que haurien de seguir les orientacions jurisprudencials del Tribunal Constitucional. Segurament, el Tribunal s'ha deixat portar per «l'atmosfera jurídica» en què es produeixen les normes que donen determinats efectes jurídics a la similitud o dissimilitud entre els diferents parlars de la llengua catalana. En el fons, aquesta argumentació indica el context jurídic en què es produeixen els estatuts de la Universitat de València, que trobaríem reblada si ens fixéssim en d'altres normes de caràcter reglamentari o simples actes administratius, com les que es refereixen, per exemple, a l'homologació de títols o a l'atorgament de puntuacions complementàries, per raó de coneixements lingüístics, en la celebració de concursos o oposicions.

Els arguments precedents serveixen per confirmar la legitimitat de la definició estatutària de la llengua pròpia de la Universitat com a «català», atenent a la finalitat pròpia de les normes estatutàries que la recullen: *«[...] el párrafo segundo, inciso final, del art. 7 de los Estatutos de la Universidad de Valencia no hace sino optar por una de las denominaciones, con un soporte de carácter científico, acogida en una norma reglamentaria dictada por la*

Administración general del Estado con la correspondiente habilitación de la Ley (...) y lo ha hecho, además, con una finalidad exclusivamente académica, esto es, para la docencia y la investigación, en una de las áreas de conocimiento, según claramente se desprende no sólo del propio texto de ese inciso final sino del contexto de los Estatutos por el juego sistemático de una serie de preceptos interconectados, como son, por un lado, los arts. 6.1 y el primer inciso del segundo párrafo del art. 7 y, por la otra, los arts. 6.2 y 80, cuyo punto de mira es la "normalización de la lengua propia de la comunidad valenciana"».

Es reconeix així, d'una banda, que l'ús del terme «català» respon a la llibertat acadèmica de la universitat per adoptar, en relació amb les seves funcions de docència i recerca, una denominació de la llengua acceptada científicament; d'altra banda, el precepte discutit és legítim en el marc de la regulació estatutària a través de la qual la universitat assumeix i adapta a les seves necessitats pròpies el règim de doble oficialitat lingüística vigent a la comunitat autònoma.

El vot particular que formula el magistrat José Gabaldón López es distancia de la projecció que la Sentència dona a la llibertat acadèmica, en entendre que *«en este concreto caso la cuestión planteada excede de su pretendido fundamento en la autonomía científica, de investigación y cultural, reconocidas en la LRU o la de elaboración de los planes de estudio e investigación reconocidas en la STC 187/1991»*. Atenent al contingut de les disposicions universitàries qüestionades, opina que *«no se ha tratado en las sentencias ahora impugnadas del contenido docente o investigador de los referidos acuerdos (alcance propio de la autonomía de la universidad) ni tampoco de la organización de la misma ni de ninguna otra de las materias a las que expresamente se refiere el art. 3 de la LRU o a las que pueda alcanzar el genérico principio de libertad académica tal como se formula en el art. 2.º de dicha ley»*.

En relació amb aquestes crítiques, cal notar la polivalència del criteri jurisprudencial de la llibertat acadèmica, fruit de la combinació d'elements subjectivadors —relatius a la llibertat individual del professor— i objectius —vinculació amb les funcions universitàries bàsiques de recerca i docència—, que en més d'una ocasió ha permès utilitzar-lo en contra de la mateixa autonomia universitària (vegeu, en aquest sentit, les STC 106/1990 i 156/1994). Amb tot —com ja advertí el Ministeri Fiscal en les seves alegacions—, la polèmica sobre les denominacions lingüístiques constituïa un supòsit paradigmàtic de la concepció jurisprudencial de l'autonomia universitària com a garantia d'un «àmbit de llibertat intel·lectual» pel qual es

preserva la independència científica de la Universitat; en aquest cas, enfront de les instàncies polítiques i socials que pretenen neutralitzar aquesta institució crítica en el procés polític orientat a negar la unitat de la llengua catalana.

A partir dels criteris interpretatius apuntats, l'alt Tribunal aprecia que no existeix cap contradicció entre les disposicions universitàries i les normes que fixen el règim lingüístic de la Comunitat Valenciana: *«En definitiva, el acuerdo de la Junta de Gobierno de la Universidad de Valencia que fue impugnado en la vía contencioso-administrativa y el art. 7 de los Estatutos de la Universidad donde encuentra cobertura, vienen a establecer de consuno que la valenciana, lengua propia de la Comunidad Valenciana y, por ello, de su Universidad, podrá ser también denominada "lengua catalana", en el ámbito universitario, sin que ello contradiga el Estatuto de Autonomía ni la Ley de las Cortes Valencianas mencionada al principio. La Universidad de Valencia no ha transformado la denominación del valenciano y se ha limitado a permitir que en su seno pueda ser conocido también como catalán, en su dimensión "académica", según los propios Estatutos. No se rebasa, pues, el perímetro de la autonomía universitaria, tal y como se configura legalmente y por tanto es indudable la validez de los preceptos en tela de juicio»* (FJ 4, paràgraf quart).

També en aquest punt, el magistrat José Gabaldón López expressa la seva disconformitat amb la Sentència. Alineant-se amb les tesis dels tribunals ordinaris, afirma que l'autonomia de la universitat no es veu afectada, ja que es tracta solament d'una problema de discrepància amb l'Estatut d'autonomia. Així, opina: *«Al margen, pues, de que la lengua de la Comunidad Valenciana (valenciano) pudiera denominarse indistintamente valenciano o catalán y al margen también de las discrepancias filológicas, históricas o sociológicas planteadas alrededor de esas lenguas, esta cuestión atañe solamente al concreto hecho de que la denominación exclusivamente atribuida en el Estatuto de la Comunidad Valenciana a su lengua cooficial como valenciano (incluso cuando se refiere a la enseñanza) exige que deba atenerse a ella cualquier regulación y también, por supuesto, el Estatuto de la Universidad, que carece de facultades para introducir cualquier denominación que no sea la allí establecida»*. (Vot particular.)

En relació amb el raonament paral·lel del Tribunal Suprem, ja vàrem remarcar que l'aplicació rígida d'un criteri d'interpretació gramatical per resoldre aquesta controvèrsia contradiu les exigències substancials que es deriven de la constitucionalització de l'autonomia universitària per l'art.

27.10 CE. Atenent a l'origen judicial de la vulneració del dret fonamental, el Tribunal Constitucional recull la doctrina de la stc 130/1991, de 6 de juny (dictada en el cas de la modificació de l'escut de la Universitat de València per mitjà de la qual se suprimia la imatge de la Verge de la Sapiència), sobre els límits de la fiscalització jurisdiccional de les decisions autònomes de les universitats. En aquesta Sentència s'assenyalà que aquest control, d'una banda, ha d'atenir-se a la configuració legal de l'autonomia universitària, sense introduir-hi límits no volguts pel legislador de la LRU; i, d'una altra, ha de respectar el nucli de llibertat de decisió, fruit de l'autonomia, que es consideri més adequada en cada cas als interessos de la pròpia Universitat; finalment, s'advertia que *«lo que le está vedado al órgano judicial es situar el control de legalidad en los confines de la oportunidad de la decisión libremente adoptada en ejercicio de la autonomía, y rebasarlos, como ha sucedido en el caso que nos ocupa»*. D'acord amb això, la Sentència va anul·lar les decisions judicials que anul·laven l'acord del Claustre, pel qual es decidia la modificació. En aquestes resolucions s'adduïa la manca de justa causa i un argument de legalitat mínim i de tipus formal i no provat.

És palès que les sentències impugnades, sota el seu pretès rigor legalista, realitzen un judici d'oportunitat o, si més no, s'excedeixen dels límits d'un control de legalitat compatible amb l'autonomia en basar-lo en el contrast literal entre les denominacions idiomàtiques dels estatuts universitaris i la prevista a l'Estatut d'autonomia valencià. Així ho confirma el suprem intèrpret constitucional, en concloure que *«podrá discutirse cuanto se quiera sobre la pertinencia de que en el seno de la Universidad de Valencia la lengua propia de la Comunidad Autónoma se denomine indistintamente valenciano o catalán, pero, como ha quedado dicho, ello no contradice valores, bienes o intereses constitucionalmente tutelados y no vulnera precepto legal alguno»*. I, conseqüent amb això, atorga l'empara sol·licitada a la Universitat de València.

Per finalitzar aquest comentari, considerem oportú fer algunes precisions sobre l'abast de la doctrina de la stc 75/1997. La primera és que la resolució del conflicte sobre les denominacions idiomàtiques se ceneix a l'àmbit universitari, com es preocupa de subratllar el mateix Tribunal Constitucional quan admet que *«el valenciano pueda ser conocido como catalán, en su dimensión académica»*. Això implica que els raonaments que es fan en aquesta Sentència que comentem es poden estendre per resoldre el mateix problema plantejat en d'altres universitats valencianes. Concretament, a la Universitat d'Alacant, que va patir igualment l'anul·lació pel Tribunal Suprem del precepte estatutari que incloïa la denominació acadèmica «català» (vegeu el nostre comentari de la Sentència de 4 de maig de 1990

dins aquesta REVISTA DE LLENGUA I DRET, núm. 16, pàg. 318-319), així com a la Universitat Jaume I de Castelló, que veié com l'actual Govern autonòmic suprimia directament la mateixa expressió recollida en l'art. 5 dels estatuts redactats pel Claustre universitari constituent; en ambdós casos la reintroducció del terme a través d'una reforma estatutària no ha de trobar cap impediment. Una precisió ulterior, potser innecessària, és que amb l'actual pronunciament del suprem intèrpret constitucional no es tanca l'anomenat «conflicte lingüístic valencià», atiat des de determinats sectors polítics i socials en diversos àmbits, malgrat que calgui celebrar l'aportació que suposa pel costat de la racionalitat.

*Sentència del Tribunal Constitucional 87/1997, de 24 d'abril de 1997.
Ple. Ponent: Carles Viver i Pi-Sunyer.*

La Generalitat de Catalunya va recórrer per motius lingüístics el Reial decret 1597/1989, de 29 de desembre, pel qual s'aprova el Reglament del Registre mercantil (RRM). El conflicte de competències es planteja en relació amb l'expressió «*en llengua castellana*» inclosa en l'art. 36.1 del RRM, que regula l'idioma dels assentaments del Registre. Aquest precepte respon a l'opció estatal de mantenir la castellanització del funcionament del referit àmbit registral —sens perjudici del reconeixement d'alguns drets lingüístics dels particulars—, confirmada per la Sentència que comentem.

L'argumentació adduïda per l'advocat de la Generalitat en contra de la imposició del castellà com a única llengua dels assentaments registrals es va basar en la interpretació del principi de doble oficialitat i en la distribució de competències sobre la matèria lingüística establerta per la Constitució i l'Estatut d'autonomia. En el primer sentit, sosté que l'art. 36.1 RRM desconeix els efectes de l'oficialitat del català, que comporta considerar-lo vehicle de comunicació vàlid i eficaç per a qualsevol activitat amb transcendència jurídica i, a més, pot causar inseguretat jurídica en el cas dels documents inscriptibles redactats originàriament en català. També es rebutja expressament que tant el dret d'accés dels ciutadans als registres administratius (art. 105.b CE) com l'existència d'un Registre mercantil central puguin adduir-se com a arguments en favor de l'unilingüisme dels assentaments registrals. En el terreny competencial, s'esgrimeixen dos títols autonòmics afectats per la disposició impugnada: la competència d'ordenació lingüística (art. 3 CE i art. 3 EAC), delimitada materialment en relació amb el títol substantiu de l'Estat per a l'ordenació dels instruments públics (art. 149.1.8 CE), i la competència en matèria de normalització lingüística, des-

plegada per la Llei 7/1983, de normalització lingüística, que preveu la progressiva normalització del català en els registres radicats a Catalunya, la qual es veuria buidada de contingut en l'àmbit del Registre mercantil.

La línia argumental de l'advocat de l'Estat es dirigí, primerament, a demostrar la manca de fonament competencial de la impugnació. Al seu parer, l'art. 3 de la CE no conté una norma atributiva de competència allegable en un conflicte d'aquest tipus. La regla de la cooficialitat vincularia, doncs, tots els poders públics estatals i autonòmics, però no afecta el repartiment constitucional i estatutari de competències. Subsidiàriament, i pel que fa a les raons de fons del conflicte, rebutja que la cooficialitat impedeixi mantenir l'uniformitat lingüística de les activitats reservades a la competència exclusiva de l'Estat. I afegeix d'altres arguments complementaris referents a la necessitat de distingir la llengua interna del Registre i la llengua de relació amb els usuaris, així com a les necessitats generals de funcionament del sistema registral mercantil (fent menció de l'existència d'un *Boletín Oficial del Registro Mercantil* únic per a tot l'Estat i elaborat a partir de la compilació pel Registre central de les dades enviades pels registres territorials), els quals conferirien una justificació objectiva a l'art. 36.1 del RRM.

Quant a l'obstacle de procedibilitat adduït pel representant de l'Estat, l'alt Tribunal declara que *«de la relación entre los arts. 3.2 CE y 3 EAC surge un mandato, una habilitación competencial (que el Tribunal ha calificado como "mandato" —STC 69/1988, fundamento jurídico 8—, como "habilitación" —STC 337/1994, fundamento jurídico 7— e incluso como "competencia lingüística" —STC 74/1989, fundamento jurídico 2 y fallo), dirigido a la Generalidad de Cataluña para llevar a cabo no sólo actividades de fomento de las lenguas oficiales en la Comunidad, sino también para regular los aspectos esenciales de la cooficialidad de las mismas»* (FJ 3, paràgraf primer), i conclou que la disposició impugnada pot afectar aquesta habilitació competencial conferida a la Generalitat.

Salvat l'anterior escull, la Sentència resol el nus de la controvèrsia competencial i declara la competència de l'Estat per determinar la llengua en la qual s'han de redactar els assentaments del Registre mercantil. El títol en el qual se subsumeix l'art. 36.1 RRM és la competència estatal sobre l'ordenació dels registres públics de l'art. 149.1.8 CE.

L'interpret constitucional ho justifica adduint les resolucions que han establert l'articulació equilibrada de les competències de l'Estat i de la comunitat autònoma en matèria lingüística, equilibri que es fonamenta en dues premisses:

«[...] de un lado, la de que el ente titular de una competencia sustantiva posee también la titularidad para regular el uso de la lengua en este ámbito material, y ello no sólo en los aspectos organizativos y de funcionamiento interno, sino también en las relaciones de la Administración correspondiente con los ciudadanos. De ahí que en las materias reservadas a la competencia estatal, como sucede con la de los Registros públicos (art. 149.1.8 CE), sea el Estado el que debe llevar a cabo esta regulación. Sin embargo, como segunda premisa, en estos casos, las Comunidades Autónomas con lengua oficial propia distinta del castellano no quedan totalmente al margen de esta regulación puesto que el mandato constitucional y estatutario a ellas dirigido en orden a adoptar medidas normalizadoras y, sobre todo, a regular el régimen de cooficialidad de las lenguas, les habilitan para establecer lo que en otras SSTC se ha denominado "contenido inherente al concepto de cooficialidad" o "alcance de la cooficialidad" (SSTC 82/1986, fundamento jurídico 5 y 6, 123/1988, fundamento jurídico 5; 56/1990, fundamento jurídico 40), es decir, las consecuencias genéricas que derivan del carácter oficial de una lengua que deben ser respetadas como un *prius* por los entes competentes al precisar en los ámbitos materiales cuya titularidad les corresponde el uso de las lenguas y al establecer los medios concretos para dar cumplimiento a las consecuencias derivadas de la oficialidad y a las exigencias de la normalización o, como dice la STC 82/1986, al establecer "la ordenación concreta de la puesta en práctica" de la regulación legal de la cooficialidad» (FJ 4, paràgraf tercer).

En el mateix fonament jurídic quart es reproduïx la doctrina de les sentències que han delimitat negativament la competència autonòmica per regular l'abast de la cooficialitat en àmbits com l'Administració de justícia (STC 83/1986, FJ 6, i 84/1986, FJ 3), la defensa i forces armades (STC 123/1988, FJ 5) i les administracions públiques en general (STC 82/1986, FJ 5). En aquestes sentències s'afirma que aquella competència no s'estén a la regulació concreta de la posada en pràctica de la cooficialitat pels organismes propis de l'Administració central (STC 82/1986, FJ 6) i, més específicament, es rebutja la possibilitat d'imposar l'ús obligatori de la llengua autonòmica a l'Administració de justícia (STC 84/1986, FJ 3) o de regular l'ús de la llengua en el si de les forces armades, en tant que aspecte vinculat a les bases de la seva organització i funcionament (STC 123/1988, FJ 5). En la pràctica, aquesta jurisprudència remet a la decisió de l'Estat la instauració real i efectiva del principi plurilingüístic —consagrat pels art. 1 i 3 de la Constitució i pels estatuts d'autonomia que declaren les llengües diferents de la castellana com a llengua pròpia i oficial de la comunitat autònoma— en les esferes públiques reservades a la competència estatal. El cas

analitzat per la Sentència és un exemple de l'actitud mantinguda principalment per l'Estat, que sovint s'oblida de regular el tema o bé imposa directament el castellà com a única llengua (per a una anàlisi més general, vegeu, en el núm. 18 d'aquesta REVISTA, l'article de Jaume Vernet i Llobet, «La regulació del plurilingüisme a l'Administració espanyola 1977-1990», pàg. 155-179).

Malgrat tot, la Sentència no s'atura en els aspectes negatius sinó que conté l'intent de definir positivament el contingut de la competència autonòmica per fixar el règim de la cooficialitat i de la normalització de les llengües territorials, com a límit de la competència de l'Estat a l'hora de regular la llengua en els registres mercantils radicats a Catalunya. Amb caràcter general s'afirma que aquella comprendria *«el establecimiento de los derechos y deberes lingüísticos de los ciudadanos frente a todas las Administraciones Públicas —por ejemplo, el derecho a poder dirigirse a ellas en cualquiera de las lenguas oficiales en la Comunidad— y la proclamación de la plenitud e igualdad de efectos jurídicos de los documentos redactados en cualquiera de esas lenguas»* (FJ 4, paràgraf vuitè). En el cas estudiat, les conseqüències de l'oficialitat s'han concretat per l'art. 2.2 de la LNLIC, que reconeix plens efectes jurídics i prohibeix discriminar per raó de llengua les manifestacions de pensament o de voluntat o els actes orals o escrits, públics o privats, que s'expressin en llengua catalana, els quals «no poden ésser objecte de cap tipus de dificultat, retard o requeriment de traducció ni de cap altra exigència», i per l'art. 8.2 i 3, que determina que l'Administració civil de l'Estat ha d'expedir els documents o testimonis continguts en els expedients que tramiti en l'idioma requerit pels ciutadans que els sol·licitin.

De les previsions legals citades, l'interpret constitucional n'extreu tres únics requisits que s'imposen al legislador estatal: *«a) que los documentos redactados en catalán deben tener, a efectos registrales mercantiles, la misma eficacia y validez que los redactados en castellano; b) que los documentos expresados en catalán no pueden verse sometidos a ningún tipo de "dificultad o retraso", y c) que las certificaciones y demás comunicaciones relativas a los asientos deben expedirse en la lengua oficial de elección del solicitante»* (FJ 4, paràgraf onzè).

Tot seguit, dins el fonament jurídic cinquè, la Sentència comprova si la norma de l'art. 36.1 RRM contradiu o no aquestes conseqüències o drets derivats de l'oficialitat i de la normalització de l'ús del català.

Quant al reconeixement de plens efectes jurídics als documents redactats en català, s'indica que *«la previsión de que los asientos deben practicarse en lengua castellana no impide que los documentos redactados en catalán*

tengan plenos efectos registrales, iguales en eficacia y validez que los redactados en castellano». La possibilitat de distingir entre la llengua del document presentat i la de l'assentament registral deriva del sistema de registre d'inscripció —i no de transcripció— consagrat tradicionalment per la legislació espanyola. En aquest, els efectes propis del Registre es vinculen a l'assentament, de manera que *«aunque el contenido de determinados asientos sea simple reflejo del contenido de los documentos, la transcripción, incluso literal, de los mismos, tiene lugar mediante un acto que cobra vida jurídica propia y produce efectos relativamente autónomos»*. Això suposa que el document originari esgota el seus efectes en servir de base per a la qualificació i posterior inscripció, de manera que *«en el momento de practicarse este asiento, el documento en cuanto tal, cualquiera que sea su lengua, ya habrá producido todos sus efectos ante el Registro»*.

En relació amb el segon requisit enunciat, l'interpret constitucional respon l'argument de la Generalitat relatiu als possibles retards i problemes de seguretat jurídica derivats de la necessitat de traduir al castellà tots els documents que es presentin al Registre redactats en una altra llengua oficial (inseguretat que s'evita en el cas de documents redactats en castellà, sobretot quan s'utilitzen els mitjans reprogràfics o el lector òptic): *«Ante esta alegación lo primero que debe dejarse sentado es que el Estado, en tanto que titular del Registro, al regular el uso de la lengua debe evitar que la traducción produzca inseguridad y retrasos indebidos, no sólo para no vulnerar derechos de los ciudadanos que han decidido libremente redactar o solicitar la redacción de sus documentos en una lengua oficial distinta del castellano, sino también para evitar posibles efectos disuasorios del uso de aquella lengua, en este caso del catalán, que sin duda pueden derivarse de una hipotética situación de inseguridad y que serían totalmente contrarios a la normalización de ese uso que el Estatuto de Autonomía de Cataluña encomienda a la Generalidad, pero que también vincula al Estado ex art. 3.3 CE (STC 337/1994, fundamento jurídico 6)»* (FJ 6, paràgraf segon).

El Tribunal Constitucional admet de forma explícita que dins el marc constitucional i estatutari són possibles opcions distintes de l'establerta pel precepte discutit *«puesto que, ni siquiera la necesidad de dar publicidad en toda España, lógicamente en castellano en tanto que lengua oficial común, a los datos de los asientos que el Estado estime relevantes —publicidad que se produce esencialmente a través del Registro Mercantil Central y de su “Boletín Oficial del Registro Mercantil” —, impide utilizar otras fórmulas como las ya empleadas en otros ámbitos; por ejemplo, respecto de la Administración del Estado en el art. 36.1 de la Ley 30/1992, de Régimen Jurídico de las Ad-*

ministraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, o en relación con la Administración de Justicia en el art. 231.2 LOPJ» (FJ 4, paràgraf tercer). Es contesten, així, els plantejaments de l'advocat de l'Estat que sostenia com a ratio del precepte impugnat «un factor o elemento de dimensión nacional (supracomunitaria) que le hace incommensurable con una norma particular (limitada territorialmente), cual es la regla de la cooficialidad del art. 3.2 EAC». (Vegeu el punt 5, paràgraf dinovè, dels antecedents.)

Tot i declarar legítima constitucionalment l'opció lingüística escollida en l'àmbit del Registre mercantil, el suprem interèpret constitucional remarca que correspon a l'Estat assumir els costos derivats de la traducció al castellà dels documents inscriptibles redactats en una altra llengua oficial: *«No obstante, debe reconocerse que el sistema previsto en el art. 36.1 del RRM en sí mismo considerado no produce necesariamente inseguridad jurídica ni retrasos indebidos, ni por supuesto alteración del orden de acceso al registro de los documentos escritos en catalán. Por ello, desde la perspectiva propia del presente proceso constitucional basta con advertir que si el Estado opta, como ha hecho a efectos de su inscripción, por la traducción de los documentos no redactados en castellano, deberá establecer los medios, personales y materiales, necesarios para que no se produzcan ni inseguridad jurídica ni retrasos»* (FJ 6, paràgraf quart).

Seguint l'ordre lògic de conseqüències de l'oficialitat del català, la Sentència analitza finalment els problemes vinculats als mitjans de publicitat formal dels assentaments del Registre. Respecte de les certificacions —definides en l'art. 77.2 RRM com l'únic mitjà de publicitat formal que acredita fefaentment el contingut dels assentaments—, s'observa que la regulació estatal no s'oposa al fet que les certificacions puguin realitzar-se en l'idioma oficial escollit pel sol·licitant. Quant a les altres tres formes de publicitat, se'n distingeix: d'una banda, les notes informatives, que també permeten respectar l'opció lingüística del sol·licitant; i, d'una altra, les còpies efectuades per mitjans reprogràfics i les consultes per ordinador. Respecte d'aquestes dues darreres, que tenen com a objecte el text de l'assentament redactat en castellà, s'efectua un mandat als poders públics en el sentit que *«el titular del Registro deberá proveer los medios que faciliten la consulta de las mismas en la lengua oficial solicitada con plena garantía de seguridad y sin dilaciones»* (FJ 6, paràgraf cinquè).

Cal valorar com un avenç la doctrina establerta pel Tribunal Constitucional en aquesta Sentència en relació amb la necessària permeabilitat de l'Administració estatal a les llengües distintes del castellà. Pel que fa als as-

soliments concrets, ressalta l'afirmació expressa que l'Estat ha de pagar la traducció dels documents redactats en català i cercar, en cada cas, els mitjans tècnics adequats (les noves tecnologies de traducció informàtica poden, sens dubte, ésser un gran ajut) per garantir els drets individuals que es desprenen de l'oficialitat del català. Des d'una consideració més formal, destacaríem l'exhaustivitat del raonament, en el qual es tenen en compte tant la legislació lingüística catalana com les solucions alternatives previstes en la legislació sectorial de l'Estat; aquesta forma de procedir permet reduir al màxim el risc de conseqüències contradictòries amb el reconeixement de l'oficialitat del català.

Nogensmenys, la interpretació jurisprudencial de la distribució competencial en la matèria lingüística, en la qual la determinació de la llengua es vincula a la competència d'autoorganització administrativa de l'Estat, dificultava arribar a una solució gaire divergent de l'obtinguda per la stc 87/1997 respecte de l'art. 36.1 del RRM. És aquest l'element diferencial que permet obviar la doctrina de la stc 74/1989, que, en relació amb el problema de la determinació de la llengua prevalent en les escriptures públiques redactades en català i castellà, va sancionar el desplaçament de la competència estatal de l'art. 149.1.8 CE («ordenació dels instruments públics») per la competència lingüística autonòmica, en considerar que es tractava de regles *«a cuya operatividad no se anuda consecuencia alguna relevante para el régimen de la naturaleza y contenido de las escrituras públicas, ni para la disciplina de los requisitos y condiciones de validez y eficacia de las mismas»* (FJ 5). Si bé és cert que la stc 87/1997 i la stc 74/1989 no resolen problemes idèntics, sí que, tanmateix, es podien haver trobat certes similituds que podrien haver abocat a una solució més propera i no tant diferent com la que finalment s'ha produït. Que la competència sobre l'organització dels registres mercantils és estatal no es discuteix, però la concurrència d'aspectes lingüístics en aquest supòsit és indubtable, com també ho és que aquesta concurrència ens indica l'aparició d'altres títols competencials i, sobretot, d'una determinada concepció de l'Estat que és la gran absent del debat jurisprudencial al qual hem assistit.

Potser, doncs, l'element que manca en tota l'argumentació del Tribunal és la interpretació del principi plurilingüístic de l'Estat espanyol que es desprèn dels art. 1 i 3 de la CE. Certament, un principi no exigeix una determinada aplicació, però tampoc no és admissible que el mandat d'un principi constitucional no tingui cap mena d'eficàcia jurídica, i més quan aquest trenca la tradició del règim dictatorial i monolingüe anterior. Així, l'actuació dels poders públics ha de donar compliment al nou principi constitucional, dins del ventall de possibilitats que aquest ofereix, ja que al-

trament la producció normativa dels poders públics fóra inconstitucional. El que el legislador central no pot fer és desconèixer el mandat constitucional que indica un camí contrari al monolingüisme imperant fins a la fi del franquisme.

II.2. TRIBUNAL SUPREM I DIRECCIÓ GENERAL DELS REGISTRES I DEL NOTARIAT

Jaume VERNET I LLOBET

Catedràtic de dret constitucional
Universitat Rovira i Virgili

Agustí POU I PUJOLRÀS

Professor de llenguatge jurídic
Universitat de Barcelona

El comentari d'aquesta *Crònica* abasta de gener a juny de 1997, segons l'ordenació de les sentències i resolucions que publica l'editor Aranzadi. Les decisions de l'actual període no presenten problemes nous, encara que sí un canvi de perspectiva significatiu en un tema prou ressenyat en aquesta *Crònica*. Les qüestions debatudes són ja conegudes pels seguidors de les nostres cròniques, tot i que d'una rellevància molt discutible: funció pública i marques pel que fa al Tribunal Suprem i els habituals problemes referents als noms de font pel que fa a la Direcció General de Registres i Notariat. Potser les dues sentències del Tribunal Suprem que desperten major interès són la sts de 15 d'abril de 1997 i la sts de 2 de juny de 1997, encara que l'interès no se centra en l'argumentació del Tribunal, sinó en els supòsits plantejats.

En la primera es resol, tot estimant parcialment el recurs de cassació interposat, un litigi nascut en una població catalana entre una funcionària municipal i la corporació local que li va obrir un expedient disciplinari que acabà en sanció. La curiositat del cas, i posterior enuig, esdevé quan l'advocat a qui la funcionària encomana el cas sollicita que se li notifiqui novament la resolució al·legant la indefensió que li produeix no comprendre el seu contingut per estar redactat en llengua catalana, a la qual cosa el Tribunal Suprem, tot apreciant la vulneració de l'art. 24, accedeix i ho utilitza com a argument per cassar la sentència d'instància. Certament és aberrant, d'una banda, la utilització matussera de la qüestió lingüística per allargar